Philologia LXVII
Nr. 2 (325) IULIE-DECEMBRIE 2025

https://doi.org/10.52505/1857-4300.2025.2(325).05
CZU:821.135.1(478).09-92

Jurnalul pandemiei sau Wuhandemia – 2020, de Ion Hadârcă: spectacolul declinului și al supraviețuirii

Inga SOROCEAN

Doctor în filologie
E-mail: inga.sorocean@sti.usm.md
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5177-8811
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

The Pandemic Diary or Wuhandemia – 2020, by Ion Hadârcă: The Spectacle of Decline and Survival

Abstract

The object of our investigation is *The Pandemic Diary or Wuhandemia – 2020* by writer Ion Hadârcă, the first diary about the pandemic from the Bessarabian literary space, in which we find the reverberations of a lucid mind capturing daily statistics about the pandemic situation in Romania, the Republic of Moldova, as well as in the countries of the European Union and the USA. Beyond the pandemic framework, understood as the decline of the biological marked by a state of general psychosis and disastrous apocalyptic scenarios, other signs of moral decline are also recorded, such as the barely perceptible distance between the „mask” and the sociopolitical „masquerade”, which the diarist observes and comments on, including from the perspective of his position as senator in the Romanian Parliament during the 2016-2020 legislature. We were particularly interested in the reflection of the diaristic self's inner experiences in relation to this *dehors* impregnated with all the maladies of the century, a self embodied as a lucid observer, often critical and ironic towards a drifting world, who saves himself through art and literature.

Keywords: diary, pandemic, disease, Covid-19, decline, politics, survival.

Rezumat

Obiectul investigației noastre este *Jurnalul pandemiei sau Wuhandemia – 2020* al scriitorului Ion Hadârcă, primul text diaristic despre pandemie din spațiul literar basarabean, în care regăsim reverberațiile unei gândiri lucide ce surprinde statistici zilnice despre situația pandemică din România, R. Moldova, dar și din țările Uniunii Europene și SUA. Dincolo de cadrul pandemic, sunt înregistrate și alte semne ale declinului moral, distanța abia perceptibilă dintre „masca” și „mascarada” sociopolitică

pe care diaristul o urmărește și o comentează inclusiv din perspectiva funcției de senator în Parlamentul României, pe care a avut-o în legislatura 2016-2020. Ne-a interesat în mod deosebit oglindirea trăirilor interioare ale eului diaristic în raport cu acest *le dehors* impregnat de toate maladiile secolului, un *eu* ipostaziat într-un observator lucid, deseori critic și ironic al lumii în derivă, care se salvează prin artă și literatură.

Cuvinte-cheie: jurnal, pandemie, boală, Covid-19, declin, politică, supraviețuire.

Devenită sursă de inspirație pentru numeroase opere de artă, inclusiv cele literare (poezie, romane, jurnale intime), pandemia de Covid-19 depășește cadrul unui timp istoric, căpătând o dimensiune estetică cu evidente valențe filosofice, psihologice și etice. Dubletele bine-rău, urât-frumos, adevăr-minciună, existență-neant, agonie-armonie etc. devin repere esențiale în interpretarea acestor produse menite să ilustreze partea invizibilă, sensibilă și reflexivă a întâlnirii umanului cu experiența-limită a bolii, filtrată artistic și abordabilă multidisciplinar. Ne-am propus anume o asemenea analiză a textului diaristic semnat de Ion Hadârcă, intitulat *Jurnalul pandemiei sau Wuhandemia – 2020*, intrat, în 2024, în colecția *Manuscrise* a Muzeului Național al Literaturii Române din Chișinău, și apărut în 2025, la Editura Polisalm. Alături de alte texte diaristice din spațiul literar românesc și cel universal (*Șapte ani stranii*: *jurnal 2018-2024*, de Mircea Cărtărescu, *Boala & Războiul*: *jurnal*, *2020-2024*, de Radu Vancu, *Jurnalul pandemiei*, de Gonçalo M. Tavares etc.), acesta face parte din categoria jurnalelor ce oglindesc un timp carceral în care virusul ucigaș planează asupra a tot ce e viu, iar căderea lumii în neant pare să fie inevitabilă. Exercițiul este unul edificator pentru spațiul literar basarabean, privilegiind scrutarea lumii exterioare amenințate de boală, în care regăsim semnele alarmante ale fricii și vulnerabilității, ale absurdului și degradării umanului. Chiar dacă prima impresie a lectorului (justificată de altfel) este că evenimentele exterioare contează mai mult decât „omul interior", avem convingerea că aceste crochiuri ale lumii de afară se umplu treptat de semnele celui care le observă și notează ceea ce vede. Astfel, textul devine nu doar un „centru de observație", ci și un „centru de convergență", de întâlnire a sinelui cu lumea, trecută, grație actului scriiturii, printr-o grilă personală, ceea ce înseamnă „a conota, a personaliza comunicarea" (Simion 2001, p. 164).

Ochiul vigilent al diaristului oscilează între urmărirea statisticilor zilnice despre situația pandemică din România, R. Moldova, dar și din țările Uniunii Europene și SUA, și observarea proceselor politice și sociale cu impact direct asupra individului, ceea ce îi furnizează suficiente probe pentru declanșarea unor atitudini, stări și reflecții filosofice savuroase pentru cititor. Astfel, cele două axe tematice ale jurnalului – pandemia și politicul – nu doar că se intersectează, ci fuzionează, dând naștere unor mărturisiri în care observația exterioară, detașată și lucidă, captează și devoalează cele mai intense trăiri și atitudini ale diaristului devenit personaj în propriul text.

O primă însemnare din jurnal surprinde meditația diaristului asupra lumii politice înțeleasă ca amalgam al viciilor umane, semne premonitorii ale unui iminent declin existențial: „Când un stat, o societate ajunge cu capul în pământ, evident că declinul este o consecință a politicii politicului, politicienilor… Să fie vorba oare numai de plictis? Ba, e și comoditate, indiferență, incompetență, minciună, corupție – un fel de melanj sau *coaliție monstruoasă* a slăbiciunilor omenești, în tragic deznodământ caragialesc" (Hadârcă 2025, p. 9). Covidul este, pentru Ion Hadârcă, un moment al adevărului care oglindește raportul bine-rău prin prisma funcționării instituțiilor în stat, dar și „revelatorul relațiilor de putere, al atitudinii față de putere și al patologiilor puterii" (Paleologu 2025, p. 89). Amintim că, în momentul scrierii jurnalului, România abia ieșise din coșmarul alegerilor prezidențiale (desfășurate pe 24 noiembrie 2019 și câștigate de Klaus Iohannis), iar opinia publică era în continuare obsedată de pregătirea pentru alegeri parlamentare anticipate planificate pentru 6 decembrie 2020, Partidul Național Liberal (PNL) încercând, prin ambele scrutine, să asigure prezența totală pe toate palierele puterii în stat (Vincze 2021, p. 319). Matricea vieții politice este completată și de alte evenimente de anvergură, în care campaniile electorale și cea anti-COVID se suprapun: în plan național – alegerile locale bucureștene din 27 septembrie, primul și al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din R. Moldova, iar, la nivel mondial – referendumul național din Rusia care îi permite lui Vladimir Putin prelungirea mandatelor prezidențiale, alegerile prezidențiale în Belarus și SUA.

În aceste condiții de luptă pentru putere, pandemia, înțeleasă ca declin al biologicului marcat de starea de psihoză generală și scenarii apocaliptice dezastruoase, nu face decât să îngroașe tușele degringoladei și ale circului politic. Coronavirusul nu doar că aduce o schimbare în percepția asupra existenței, dezlănțuind dislocări ale ritmului vital și sfidând, totodată, libertatea individuală, ci devine „o metaforă filosofico-politică" (Manolache 2020, p. 89) și, implicit, o unitate de măsură pentru *răul universal*, tema dominantă a jurnalului pe care autorul o anunță încă din primele pagini: „De la o vreme tot mai mult mă preocupă, mă obsedează ideea Răului universal, ca un strat, un sistem noosferic tot mai consolidat, omniprezent și necunoscut.

Nimeni nu-l definește, nu-l stăpânește și nu-l poate opri.

Guvernările sunt egocentrice, minimaliste și corporatiste.

Știința este neputincioasă.

Armele sunt proaste. Oricât de bine create, sunt rău făcute și rău fac. Toate fiind proiectate de om, toate sunt îndreptate împotriva Omului. Omul, înzestrat cu de toate, dorindu-se atotputernic, în fapt devine sieși tot mai sărac cu duhul și, în consecință, tot mai vulnerabil.

Peste toate, prin toate s-a insinuat o primejdie neștiută și tocmai de aceea mai primejdioasă. E peste tot și în toate. Te poate surprinde, ataca… în orice loc, în orice clipă, de după orice colț. Omule, păzea! Primejdia chiar în noi se ascunde!!!" (Hadârcă 2025, p. 15).

Urmărind atent reacțiile autorităților din momentul anunțării răspândirii în lume a virusului ucigaș, diaristul va raporta constant boala (măsurile de protecție, riscurile etc.) la mișcările de pe arena politică, transformată într-un centru al lumii în timp de pandemie, acolo unde urmează să se decidă destinul românilor, dar și al umanității. Grila de decriptare a acestei lumi este eminamente caragialescă, incluzând atât observația lucidă a instituțiilor statului și a comportamentului social pluriform, surprinderea disonanțelor între „fața" și „masca" actorilor politici, cât și mijloacele prin care diaristul se raportează la acest *theatrum mundi*. Ironia și persiflarea punctează vidurile și fisurile politicului, abaterile morale, gafele și eșecurile autorităților în gestionarea crizei generate de pandemie. Partiturile absurdului, situațiile ridicole și aberante se multiplică, depășind cadrul strict formal, or, absurdul, după cum remarcă Liviu Papadima, „presupune, deopotrivă, o atitudine valorizatoare, o axiologie adesea subînțeleasă" (Papadima 1999, p. 144). Luările de atitudine ale diaristului față de discursurile oficiale și mișmașurile demnitarilor, deseori însoțite sau urmate de un flux de stări eterogene (derută existențială, frică, anxietate, rușine, vulnerabilitate, dispreț sau resemnare etc.), creează o dublă perspectivă asupra evenimentelor. Pe de o parte, tot ceea ce se întâmplă îl agasează pe omul revoltat (o primă ipostază a personajului), gata să clacheze în fața prostiei și a tot ceea ce nu are legătură cu sfera valorică (binele, adevărul etc.). Pe de altă parte, acesta simte nevoia de retragere, de eliberare și purificare. Nu o va face prin râs, ca celebrul Caragiale, ci prin recursul la artă (muzică, literatură etc.).

Inițial, starea dominantă a diaristului este una de dezechilibru: „Tot mai insistent, îmi dă târcoale o stare de derută existențială vagă, informă, dar băgăreață, care-mi spionează toate simțurile și ideile…" (Hadârcă 2025, p. 21). Relectura unui fragment din romanul bulgarului Pavel Vejinov, *Noaptea cu cai albi*, pare, mai degrabă, un semn de vizionarism și nu face decât să confirme ideea de vulnerabilitate umană în fața virusului rezistent, perfect adaptabil și mereu schimbător. Ulterior, textul acumulează varii semne ale devierii morale în context sociopolitic, distanța abia perceptibilă dintre „mască" și „mascaradă" pe care diaristul-analist o urmărește și o comentează inclusiv din perspectiva funcției de senator în Parlamentul României, pe care o are în legislatura 2016-2020. Comedia umană se intensifică în condițiile în care interdicțiile impuse de autorități trebuie să fie respectate chiar în timpul ședințelor oficiale de Guvern care, paradoxal, nu fac parte din seria reuniunilor publice interzise. De exemplu, în spatele descrierii stenografice a votării Guvernului în condițiile alienante ale cadrului pandemic se simte revolta și dezgustul față de minispectacolul de natură grotescă regizat de actorii politici:

„***Sâmbătă*, *14 martie***

În Parlament – stare excepțională, carantină!

Are loc, în aceste condiții inedite, excepțional-delirante, votarea Guvernului!

La ora 10.00, în sala «Ion G. Duca», toți senatorii, deputații, cu măști, mănuși, completează ancheta și trec testarea! Fișe, bețișoare în nas, examinarea limbii…

De la 11.00, în sala «Barbu Catargiu» are loc votarea noului Guvern! (idem, a vechiului Orban!).

Depunerea jurământului, la Cotroceni, în condiții extra specifice!

La 18.45, Președintele Iohannis anunță că de luni, 19 martie, va decreta stare de urgență!

În România s-a trecut pragul de 100 de infectați și, în consecință, s-a trecut la al 3-lea grad de securizare!" (*Ibidem*, p. 41).

Nu scapă de ținta comentariilor ironice nici demnitarii de la Cotroceni vizați în mai multe secvențe, cu aluzii evidente la lipsa de seriozitate și incompetența politică a acestora: „Sistemul de sănătate gâfâie, sistemul de educație scârțâie, sistemul economic abia se bâțâie, iar Cotroceniul se piaptănă…" (*Ibidem*, p. 122); „Tot mai des se aude pluralul: morgi! Morgile din țară se sufocă! Se sufocă medicii, spitalele, cimitirele. Numai la Cotroceni se aerisește bașca «va fi și mai bine»!" (*Ibidem*, p. 189).

Când evenimentele se referă la scena politică din Republica Moldova, diaristul devine și mai caustic, condamnând tranșant prostia și duplicitatea. Iată ce notează în ziua de 23 iunie, când se sărbătoresc 30 de ani de la proclamarea Suveranității RM:

„Semnale din Basarabia – contradictorii. Se împlinesc 30 de ani de la proclamarea Suveranității Republicii Moldova, iar Prețul Dodon trimite batalioane de soldați la parada militară din Piața Roșie, Moscova. Rușine!

Azi suveranitate, cu armată străină pe teritoriul tău; cu 2 republici separatiste; cu dependență energetică de Rusia; cu un Preș – marionetă? Ioc!" (*Ibidem*, p. 99).

În timp ce „țara se sufocă sub masca incompetenței" politice, lumea se transfigurează sub influența directă a sindromului distanțării (sociale, politice, fizice): „Lumea parcă s-ar mișca nu datorită forțelor empatice, de atracție, ci prin respingere, detașare, impuls metafizic al Polului visceral al urii…" (*Ibidem*, p. 151), observație care duce la concluzii deloc îmbucurătoare: „Cu amărăciune constat că suntem un neam predispus distanțării – Basarabia, Bucovina etc." (*Ibidem*, p. 158).

Dincolo de manifestările pandemice, iruperea răului în lume are loc prin urmărirea, la nivel global, a unor turbulențe sociale și cataclisme naturale nu mai puțin amenințătoare (conflicte rasiste și religioase, revolte, cutremure și incendii etc.), fapt care confirmă evidența unui alt risc pentru omenire, explicabil prin „vulnerabilitatea din cauza unor convergențe ecologice, politice, economice și sociale, inclusiv din cauza caracterului interdependent al economiei globale și a schimbărilor climatice" (Vincze 2021, p. 319). În astfel de momente, revolta diaristului culminează cu evadarea resemnată în lumea artei sau în „depozitul bibliotecilor lumii" reprezentat de scriitori precum D. Defoe, G. G. Marquez, A. Camus, J. Saramago, E. Cioran:

„Miercuri, 3 iunie: Neliniști inflamante…

Ceva infam clatină catapeteasma lumii…. Se înmulțesc profețiile, se proliferează nebuniile…

A opta seară de proteste în SUA – acum, pașnice… Anterior, atacuri organizate… Reacții în lanț. Deja la Paris începe un nou val, european, de proteste antirasiste… Proteste «pașnice», cu jafuri *inocente*, incendieri și devastări…" (Hadârcă 2025, p. 87); „Continuă protestele masive antirasiste în țările europene Franța, Germania, Italia, Spania, Marea Britanie. Cât adevăr și câtă diversiune e în toată această tărășenie în plină pandemie – rămâne de văzut… (…).

Cum, în vacarmul infernal, impus de om acestei așchii de glob rotitor prin vămile neantului, cum și unde să mai pogoare Sfântul Duh?

… Ascult, resemnat, Gabriel Fauré, *Après un rêve* (violoncel).

România – 1.339+

Republica Moldova – 353+ " (*Ibidem*, p. 90).

Observăm că intelectul omului politic, ipostază dominantă a personajului din jurnal, limitează efuziunile emoționale, raționalizându-le și reducându-le la aprecieri dozate, notații sumare și lacunare chiar, întârziind accesul la forul interior. Întoarcerea ochiului spre sine, spre acele vibrații afective pe care omul politic nu și le permite, devine posibilă prin mijloacele artistice accesibile poetului, prin care se asigură un cadru confortabil, ușor recognoscibil al arătării de sine. Primul poem inclus în jurnal în data de 10 martie 2020, intitulat *WUHANDEMIA!*, este o metaforă ce oglindește clar practicile guvernanților, care, prin impunerea distanțării sociale, a carantinării și a izolării, au redus ființa socială a individului la condiția pur biologică. Textul e și o poartă spre spațiul interior al unui Orfeu dezarticulat, unde găsim un blocaj dureros al coardelor sufletești, o încremenire alienantă și umilitoare a conștiinței între două stări generate de „noua pandemență": frica ce „subjugă și îngheață totul" și rușinea renunțării, sub influența interdicțiilor oficiale, la tot ce ne omenește cu adevărat (comunicare, manifestarea iubirii, a afecțiunii etc.): „Nu mai sărut nu mai respir nu sper / s-au întâmplat în mine / răsucite / colțare de zirconiu / reci reptile / de cifre oarbe / în scadența lor nocturnă / multiplicând în lung ecou / de urlet infernal / de fiară – urlet mut încins / în zbor de lilieci întins / tăcerii viscerale / de cavou // și nu știu nu simt / nu cunosc nu văd nu / pot afla în mine-acel organ / prin care-aș pipăi / aș în-struni / incandescența spasmul / tele – psihe – derma / toate-mpreună proferând / de-a valma / noua pandemență care subjugă și îngheață totul // prin aerul străin înmărmurit / pecinginea fatalei respirații / năluca ucigașa umbră / sparge nuca / imuna-i crustă și o pătrunde / n-ai unde fi / n-ai unde te ascunde / până și de sărutul / tandru al iubitei / (rușine spus) iubind / îți este frică // se spală mâna osul / însă / prin toate crește / presentimentul unui / giga – anticorp / și anticorpul / doarme-n fiecare // eu însumi mie-mi / par a fi / *an-ti-fi-in-ța* / plasma inversată / a pro – creației / des – coronate" (*Ibidem*, pp. 38-39).

În alt moment, lucrând la selecția și traducerea sonetului universal pentru antologia de autor *Sonetarium*, ediția a II-a, diaristul trăiește revelația că arta are un efect stenic asupra spiritului dezorientat, exclamând: „Cu siguranță, cel mai bun refugiu anticovid – cartea, creația!" (*Ibidem*, p. 118). Totuși, atunci când relectura are drept suport opere cu tematică similară celei din realitatea imediată, șansele de redresare

spirituală sunt bruiate de analogii zguduitoare și senzații premonitorii apocaliptice. Detaliile surprinse de A. Camus, de exemplu, în romanul *Ciuma*, accentuează și mai mult chipul dezgustător al situației pandemice și, în paralel, sentimentul zădărniciei oricărui efort. Notele din 28 mai 2020 sunt edificatoare în acest sens: „Lectura ca refugiu, care, însă, doar accentuează chipul hâd al realității (…). Ceea ce simți la lectură, cu strângere de inimă… este sentimentul inutilității condamnate a acestei oglinzi expuse repetat în depozitul bibliotecilor lumii." (*Ibidem*, pp. 83-84).

Spre finalul jurnalului, când al doilea val pandemic pune stăpânire pe Europa, diaristul își menține cu greu spiritul în zona luminoasă a încrederii în mai bine: „Ceața densă din această dimineață este similară cu ceața guvernării. Nimic concret, nimic pozitiv decât testele. Guvernul actual se ține de scaun, prin metoda Lockdown!.." (*Ibidem*, p. 173). Boala devine nu doar metaforă a fragilității și vulnerabilității corpului uman, ci și a „*corpului social*", un „noi" care este continuu „amenințat și permeabil" (Iftode 2025, p. 289). Românii riscă, în viziunea diaristului, să fie asaltați de un alt „blestem endemic fără vaccin: virusul dezunirii…" (Hadârcă 2025, p. 200); Marea Britanie este atacată de „virusul separatismului" (Brexitul) (*Ibidem*, p. 212); SUA pare a fi la un prag de război civil, lăsându-se absorbită de spectacolul deloc onorant al totalurilor de voturi în alegerile prezidențiale câștigate de Biden; Franța e „lovită crunt de alt flagel: terorismul musulman" (*Ibidem*, p. 175) etc.

Așadar, răul tentacular ilustrat de pandemie, cu toate consecințele ei (izolarea, distanțarea, frica, digitalizarea, robotizarea, moartea etc.), poate fi perceput, în context, ca o lupă sub care regresul social și anchiloza politică atât la nivel național, cât și la nivel mondial, capătă proporții îngrijorătoare. În acest sens, articolul publicat de Bogdan Ghiu în „Observator cultural" din care transpare ideea de „boală clinică" a politicului postmodern, prin care se înțelege incapacitatea de a se adapta realității și de a găsi soluții practice pe timp de criză, i se pare diaristului o probă evidentă de răsturnare a raportului cauză-efect, dar și un indiciu de sincronizare a formelor răului (identificabile prin politică și pandemie) și de interdependență a acestora: „Pretinzând să ne apere de boală și să ne trateze, politicul este, poate, principalul bolnav, principalul agent de infectare al societăților contemporane" (*Ibidem*, p. 179). Astfel, în manieră cioraniană, diaristul parcă ar vrea să ne avertizeze că „spectacolul decăderii e mai teribil decât cel al morții" (Cioran 2021, p. 161), că virusul mutant al răului politic este, poate, mai rezistent și mai amenințător pentru umanitate decât răul pandemic. Autorului nu-i rămâne decât să revizuiască înclinația omului spre bine și să estimeze șansele la supraviețuire într-o lume infernală în care binele este „o mare forță fictivă" (Cioran 2011, p. 5), iar fiecare clipă a supraviețuirii – un miracol. Marcat de anxietățile resimțite în urma izolării și a neîncrederii în sursele de informare și în politicile salvatoare ale statului, Ion Hadârcă își încheie jurnalul cu un gând oscilant între pesimism și optimism: „Îți vine să crezi că necesitatea Răului este dată pentru înfruntarea lui, din care scapără miracolul de-o clipă al salvării… Prin urmare, care altul să fie Răul cel Mare, din care trezindu-ne, să ne vină, în sfârșit, Mântuirea?" (Hadârcă 2025, p. 218). Camusiano-caragialescă și

orfică totodată, soluția diaristului pentru formula supraviețuirii îmbină detașarea, vederea clară a omului care comentează, deseori ironic, haosul pandemic și cel politic în care este aruncată omenirea și conectarea la sursele revigorante ale artei și ale literaturii ce rămân a fi, pentru Ion Hadârcă, un *modus vivendi* spiritual, asigurând miracolul salvării în cele mai descumpănitoare momente ale existenței.

Referințe bibliografice:

CIORAN, Emil. *Demiurgul cel rău*, trad. din franceză: Marcu Emanoil. Bucureşti: Editura Humanitas, 2011. ISBN 978-973-50-2924-1.

CIORAN, Emil. *Căderea din timp*, trad. din franceză: Irina Mavrodin. București: Editura Humanitas, 2021. ISBN 978-973-50-6718-2.

HADÂRCĂ, Ion. *Jurnalul pandemiei sau Wuhandemia – 2020*. Chișinău: Editura Polisalm, 2025. ISBN 978-9975-3678-6-8.

IFTODE, Cristian. *Mintea de pe urmă*: *breviar de filosofie practică*. București: Editura Trei, 2025. ISBN 978-606-40-2636-1.

MANOLACHE, Viorella, Coronavirus ca metaforă filosofico-politică. *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*. 2020, vol. XVII, nr. 2, pp. 89-97. ISSN 1584-1723.

PALEOLOGU, Theodor. *Patologiile puterii*: *gândurile unui convalescent*. București: Editura Trei, 2025. ISBN 978-606-40-2658-3.

PAPADIMA, Liviu. *Caragiale*, *firește*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1999. ISBN 973-577-170-5.

SIMION, Eugen. *Ficțiunea jurnalului intim*, *vol. 1*. *Există o poetică a jurnalului?*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2001. ISBN 973-8240-19-0.

VINCZE, Enikő. Politica pandemiei, criza capitalismului și alte lumi posibile. În: *Secolul XXI. Istorie recentă și futurologie*, volum coordonat de Alex Cistelecan. Chișinău: Editura Cartier, 2021. ISBN 978-9975-79-902-7.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova.

Primit: 02.09.2025
Acceptat: 26.11.2025